

Οι έφηβοι και το σχολείο

Κοκκέβη Α., Φωτίου Α., Σταύρου Μ., Καναβού Ε.

Εισαγωγή

Η σχολική εμπειρία αποτελεί κρίσιμο κομμάτι στη ζωή του παιδιού και του εφήβου. Ανάλογα με την ποιότητά της μπορεί να αποτελέσει προστατευτικό παράγοντα ή παράγοντα κινδύνου για την ανάπτυξη και τη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας. Οι έφηβοι που δεν δείχνουν ενδιαφέρον για το σχολείο και δεν έχουν καλές σχέσεις με τους συμμαθητές και τους καθηγητές τους έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να παρουσιάσουν συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης, να μην καταφέρουν να αποφοιτήσουν από το Λύκειο και να έχουν λιγότερο ουσιαστικές σχέσεις με τους γύρω τους ως ενήλικες.¹

Σημαντική συνιστώσα της σχολικής εμπειρίας αποτελεί ο βαθμός ικανοποίησης από το σχολείο.² Μια θετική σχολική εμπειρία αποτελεί προστατευτικό παράγοντα για την υγεία αποτρέποντας από συμπεριφορές κινδύνου όπως τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών,^{3,4} την πρώιμη έναρξη της σεξουαλικής ζωής και τις επικίνδυνες σεξουαλικές πρακτικές.⁵ Αντίστροφα, η αρνητική σχολική εμπειρία αποτελεί παράγοντα κινδύνου για τις παραπάνω συμπεριφορές. Οι μαθητές στους οποίους δεν αρέσει το σχολείο είναι επίσης εκείνοι που συνήθως έχουν χαμηλή σχολική επίδοση, το εγκαταλείπουν νωρίς, υιοθετούν ανθυγιεινές συνήθειες, αναπτύσσουν ψυχοσωματικά συμπτώματα και βιώνουν χαμηλή ποιότητα ζωής.⁶

Ο βαθμός ικανοποίησης από το σχολείο συνδέεται με τις αντιλήψεις που έχουν οι μαθητές για τη σχέση τους με τους συμμαθητές και καθηγητές τους και γενικότερα για το κλίμα στο σχολείο τους. Έτσι, για παράδειγμα, η καλή γνώμη των μαθητών για τους καθηγητές τους φαίνεται να έχει θετική επίδραση όχι μόνο στις επιδόσεις τους στο σχολείο⁷ αλλά και στην αυτοεκτίμηση, την ψυχική υγεία και την ικανοποίησή τους από τη ζωή.⁸ Επιπλέον, σε συνδυασμό με την καλή γνώμη των μαθητών για τους συμμαθητές τους, αποτελεί προστατευτικό παράγοντα για συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους.^{9,10}

Μια άλλη σημαντική συνιστώσα της σχολικής εμπειρίας αφορά την ακαδημαϊκή πλευρά της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ειδικότερα την αντίληψη των μαθητών για την επίδοσή τους, την πίεση που δέχονται από το σχολείο και τις προσδοκίες που έχουν για το μέλλον τους. Κατά τη διάρκεια της εφηβείας, η προσωπική αντίληψη

ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ικανοποίηση από το σχολείο

- Δύο στους 3 εφήβους απαντούν ότι τους αρέσει το σχολείο, υψηλότερο ποσοστό κοριτσιών από ό,τι αγοριών και μικρότερων μαθητών από ό,τι μεγαλύτερων. Από το 1998 και μετά, μειώνεται σημαντικά το ποσοστό των μαθητών που τους αρέσει το σχολείο.
- Λιγότεροι από τους μισούς μαθητές πιστεύουν ότι το σχολείο τους είναι ένα ωραίο μέρος για να βρίσκεται κανείς, ενώ ένας στους 5 μαθητές δεν νιώθει ασφαλής στο σχολείο.
- Τρεις στους 5 μαθητές νιώθουν ικανοποιημένοι από τη σχέση τους με τους συμμαθητές τους, με το ποσοστό αυτό ωστόσο, να μειώνεται σημαντικά από το 2002 και μετά.
- Μόλις οι μισοί μαθητές νιώθουν ικανοποιημένοι από τις σχέσεις τους με τους καθηγητές τους, ενώ μόνο 1 στους τρεις 15χρονους αναφέρει κάτι τέτοιο.
- Ο βαθμός ικανοποίησης από το σχολείο συνδέεται θετικά με το ενδιαφέρον των γονιών για τα σχολικά ζητήματα και αρνητικά με το κάπνισμα, την κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών και τη χρήση κάνναβης.

Πίεση από το σχολείο και προσδοκίες για το μέλλον

- Ένας στους τέσσερις 11χρονους και 1 στους δύο 13χρονους και 15χρονους αισθάνονται αρκετά ή πολύ πιεσμένοι από το σχολείο. Η πίεση από το σχολείο συνδέεται με την εμφάνιση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων.
- Οι έφηβοι κάνουν απογευματινά μαθήματα (ιδιαίτερα ή στο φροντιστήριο) κατά μέσο όρο 9 ώρες την εβδομάδα. Το 2010 αυξάνονται οι ώρες που οι έφηβοι αναφέρουν ότι κάνουν ιδιαίτερα ή φροντιστήριο για τα μαθήματα του σχολείου.
- Εννιά στα 10 κορίτσια και 7 στα 10 αγόρια αναφέρουν ότι αμέσως μετά το σχολείο θα ήθελαν να σπουδάσουν. Από τους υπόλοιπους εφήβους, οι περισσότεροι, κυρίως αγόρια, απαντούν πως θα ήθελαν να εργαστούν ή να παντρευτούν και να κάνουν οικογένεια.
- Περισσότεροι από τους μισούς 15χρονους αναφέρουν ότι τον τελευταίο μήνα απουσίασαν αδικαιολόγητα από το σχολείο για τουλάχιστον μία ημέρα.

που έχουν οι μαθητές για την επίδοσή τους στο σχολείο συνδέεται με τη γενικότερη ικανοποίησή τους από τη ζωή και μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι η πραγματική επίδοσή τους επί τη βάσει αντικειμενικών κριτηρίων όπως οι βαθμοί τους στις εξετάσεις.^{11,12}

Από την άλλη πλευρά, η πίεση που οι μαθητές αναφέρουν ότι δέχονται από το σχολείο, έχει να κάνει λιγότερο με προσωπικά τους χαρακτηριστικά και περισσότερο με παράγοντες του σχολικού και οικογενειακού τους περιβάλλοντος, όπως το επίπεδο των σχολικών απαιτήσεων και οι προσδοκίες των γονιών τους από αυτούς.¹³ Υψηλά επίπεδα άγχους που συνδέονται με το σχολείο αυξάνουν την εμφάνιση σωματικών και ψυχολογικών συμπτωμάτων και συνδέονται με χαμηλή ικανοποίηση από το σχολείο και από τη ζωή γενικότερα.¹⁴

Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές με χαμηλές προσδοκίες από τη ζωή μετά την αποφοίτησή τους από το σχολείο, εμφανίζουν συχνότερα συμπεριφορές κινδύνου όπως η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά συγκριτικά με τους μαθητές με αυξημένες προσδοκίες.¹⁵

Τα αποτελέσματα της έρευνας που ακολουθούν παρουσιάζονται για το σύνολο των μαθητών, ανά φύλο, ανά ηλικία και, όπου είναι δυνατόν, διαχρονικά. Σημειώνεται ότι, παρόλο που η αναφορά στο κείμενο και τα γραφήματα γίνεται σε μαθητές ηλικίας 11, 13 και 15 ετών, τα στοιχεία αφορούν τις σχολικές τάξεις της ΣΤ' Δημοτικού, Β' Γυμνασίου και Α' Λυκείου, στις οποίες αντίστοιχα φοιτούν στην πλειονότητά τους (>93%) οι μαθητές των τριών παραπάνω ηλικιακών ομάδων. Σχολιάζονται μόνο οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (επίπεδο σημαντικότητας $p < 0,01$).

Ικανοποίηση από το σχολείο

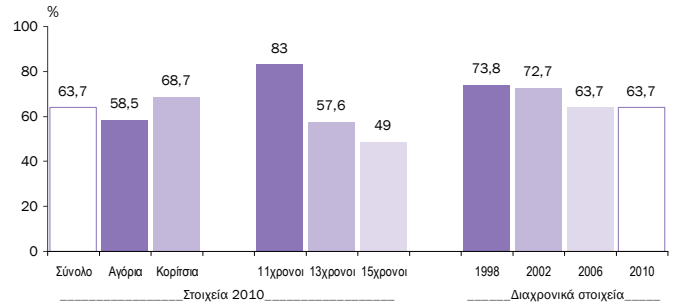
Οι έφηβοι ρωτήθηκαν για το πώς νιώθουν για το σχολείο αυτήν την περίοδο. Δύο στους 3 εφήβους (63,7%) είναι *ικανοποιημένοι*ⁱ από το σχολείο, σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό τα κορίτσια (68,7%) από ό,τι τα αγόρια (58,5%). Μεγαλώνοντας, οι έφηβοι αναφέρουν σε σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά ότι είναι ικανοποιημένοι από το σχολείο (83% οι 11χρονοι, 57,6% οι 13χρονοι και 49% οι 15χρονοι) (Γράφημα 1). Μεταξύ των εφήβων, ένας στους 5 (19,6%) απαντά ότι είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένος από αυτό, σημαντικά υψηλότερο ποσοστό κοριτσιών (23,6%) από ό,τι αγοριών (15,3%) και 11χρονων (34,3%) από ό,τι 13χρονων (14,2%) ή 15χρονων (9%).

Τα τελευταία 12 χρόνια, έχει μειωθεί σημαντικά το ποσοστό των μαθητών που αναφέρουν ότι είναι

ⁱ Οι έφηβοι απάντησαν στη σχετική ερώτηση ότι το σχολείο τους αρέσει «αρκετά» ή «πάρα πολύ»

ικανοποιημένοι από το σχολείο, από 73,8% το 1998 σε 63,7% το 2010.

Γράφημα 1: Έφηβοι που δηλώνουν ότι είναι ικανοποιημένοι από το σχολείο (%)

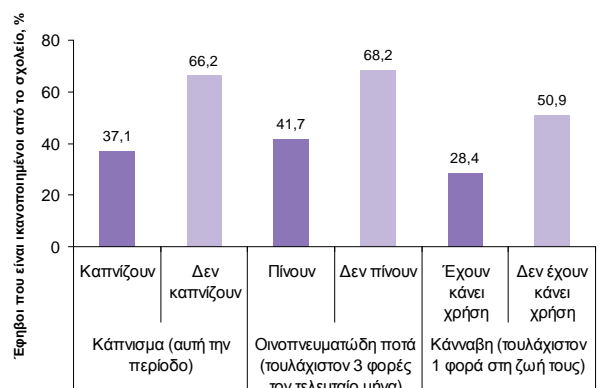

Το 2010 ένας στους 10 εφήβους (10,9%) δεν είναι *καθόλου* ικανοποιημένος από το σχολείο. Χαμηλή ικανοποίηση από το σχολείο αναφέρεται από σημαντικά υψηλότερο ποσοστό αγοριών (13,9%) από ό,τι κοριτσιών (8,1%). Επιπλέον, με την ηλικία αυξάνεται σημαντικά το ποσοστό των εφήβων που αναφέρουν χαμηλή ικανοποίηση από το σχολείο. Έτσι, το 5,3% των 11χρονων, το 12% των 13χρονων και το 16,1% των 15χρονων δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι από το σχολείο.

Σε σχέση με το 1998, το 2010 το ποσοστό των εφήβων που αναφέρουν ότι δεν είναι *καθόλου* ικανοποιημένοι από το σχολείο σχεδόν διπλασιάζεται (από 5,9% το 1998 σε 10,9% το 2010).

Από τις διασταυρώσεις στα στοιχεία της παρούσας έρευνας προκύπτει ότι, οι έφηβοι που κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (καπνίζουν, έχουν πει κάποιο οινόπνευματώδες ποτό τουλάχιστον 3 φορές τον τελευταίο μήνα ή έχουν κάνει χρήση κάνναβης) είναι ικανοποιημένοι από το σχολείο σε χαμηλότερο ποσοστό συγκριτικά με αυτούς που δεν κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (Γράφημα 2).

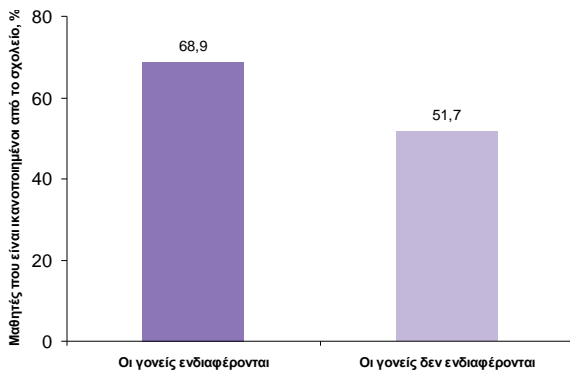
Γράφημα 2: Ικανοποίηση από το σχολείο σε σχέση με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από τους εφήβους (%)

Επιπλέον, η ικανοποίηση των εφήβων από το σχολείο συνδέεται και με το ενδιαφέρον των γονιών τους σχετικά με θέματα που αφορούν το σχολείο (οι έφηβοι ρωτήθηκαν, για παράδειγμα, εάν οι γονείς τους είναι πρόθυμοι να τους βοηθήσουν στα μαθήματά τους ή όταν έχουν κάποιο πρόβλημα στο σχολείο, εάν τους ενδιαφέρουν να τα πηγαίνουν καλά, εάν ενδιαφέρονται για το τι συμβαίνει στο σχολείο και εάν είναι πρόθυμοι να συζητούν με τους καθηγητές τους).

Οι στατιστικές αναλύσεις δείχνουν ότι οι έφηβοι των οποίων οι γονείς ενδιαφέρονται για τα σχολικά ζητήματα είναι σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό ικανοποιημένοι από το σχολείο συγκριτικά με τους εφήβους των οποίων οι γονείς δεν ενδιαφέρονται για τα σχολικά ζητήματα (Γράφημα 3).

Γράφημα 3: Έφηβοι που αναφέρουν είναι ικανοποιημένοι από το σχολείο σε σχέση με το ενδιαφέρον των γονιών τους για τα ζητήματα του σχολείου (%)

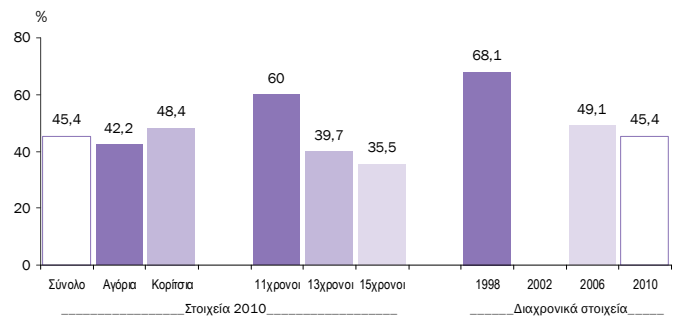

Κλίμα στο σχολείο

Δείκτη του βαθμού ικανοποίησης από το σχολείο αποτελούν και οι αντιλήψεις των μαθητών σχετικά με το κλίμα στο σχολείο τους. Έτσι, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους σε σχετική ερώτηση, 2 στους 3 (66,3%) συμφωνούν με την πρόταση «Νιώθω ότι ανήκω σε αυτό το σχολείο», περισσότεροι από τους μισούς μαθητές (57,3%) συμφωνούν με την πρόταση «Νιώθω ασφαλής σε αυτό το σχολείο», 2 στους 5 (45,4%) με την πρόταση «Το σχολείο μας είναι ωραίο μέρος για να βρίσκεται κανείς», ενώ σχεδόν 1 στους 3 (29,3%) συμφωνεί με την πρόταση «Ανυπομονώ να πάω στο σχολείο». Με όλες τις παραπάνω προτάσεις τα κορίτσια συμφωνούν σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό από ό,τι τα αγόρια και οι 11χρονοι μαθητές σε υψηλότερο ποσοστό από τους 13χρονους και τους 15χρονους.

Από το 1998 μέχρι το 2010 έχει μειωθεί σημαντικά το ποσοστό των μαθητών που αναφέρουν ότι το σχολείο τους είναι «ωραίο μέρος για να βρίσκεται κανείς» (Γράφημα 4).

Γράφημα 4: Έφηβοι που συμφωνούν με την πρόταση «Το σχολείο μας είναι ωραίο μέρος να βρίσκεται κανείς» (%)

Το 2010 ένας στους 4 μαθητές (24,3%) διαφωνεί με την πρόταση «Το σχολείο μας είναι ένα ωραίο μέρος να βρίσκεται κανείς», 1 στους 5 (19,3%) διαφωνεί με την πρόταση «Μου αρέσει να είμαι στο σχολείο», και 1 στους 6 (18,2%) με την πρόταση «Νιώθω ασφαλής σε αυτό το σχολείο». Με όλες τις παραπάνω απόψεις διαφωνούν σε υψηλότερο ποσοστό τα αγόρια και οι 15χρονοι σε σύγκριση με τα κορίτσια και τους 11χρονους μαθητές.

Σχέσεις με συμμαθητές

Ζητήθηκε από τους εφήβους να προσδιορίσουν το βαθμό στον οποίο συμφωνούν ή διαφωνούν με μία σειρά από προτάσεις αναφορικά με τις σχέσεις τους με τους συμμαθητές τους. Οι προτάσεις είχαν να κάνουν με το κατά πόσο χαίρονται να είναι με τους συμμαθητές τους, με το κατά πόσο πιστεύουν ότι οι συμμαθητές τους είναι ευγενικοί και πρόθυμοι να τους βοηθήσουν και με το κατά πόσο νομίζουν ότι οι συμμαθητές τους τους δέχονται όπως είναι.

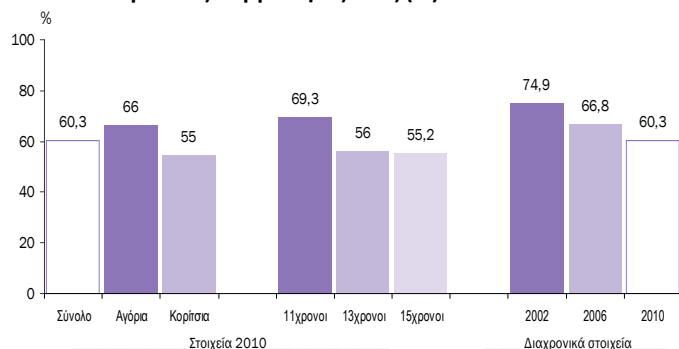
Τρεις στους 5 εφήβους (60,3%) αναφέρουν ότι είναι ικανοποιημένοιⁱⁱ από τις σχέσεις με τους συμμαθητές τους, σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό τα αγόρια (66%) απ' ό,τι τα κορίτσια (55%). Ο βαθμός ικανοποίησης από τις σχέσεις με τους συμμαθητές μειώνεται με την ηλικία, και για τα δύο φύλα. Έτσι, οι 11χρονοι είναι ικανοποιημένοι από τη σχέση με τους συμμαθητές τους σε ποσοστό 69,3%, ενώ οι 13χρονοι σε ποσοστό 56% και οι 15χρονοι σε ποσοστό 55,2% (Γράφημα 5).

Σε σχέση με το 2002, το 2006 και το 2010 το ποσοστό των μαθητών που νιώθουν ικανοποιημένοι από τις σχέσεις με τους συμμαθητές τους μειώνεται σημαντικά από 74,9%, σε 66,8% και 60,3%, αντίστοιχα. Και τις τρεις χρονιές τα κορίτσια είναι ικανοποιημένα από τη σχέση με τους συμμαθητές τους σε σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τα αγόρια.

ⁱ Οι έφηβοι απάντησαν στη σχετική ερώτηση «συμφωνώ» ή «συμφωνώ πολύ».

ⁱⁱ Οι έφηβοι απάντησαν ότι «συμφωνούν» ή «συμφωνούν πολύ» με τουλάχιστον 2 από τις 3 προτάσεις.

Γράφημα 5: Έφηβοι που είναι ικανοποιημένοι από τις σχέσεις με τους συμμαθητές τους (%)

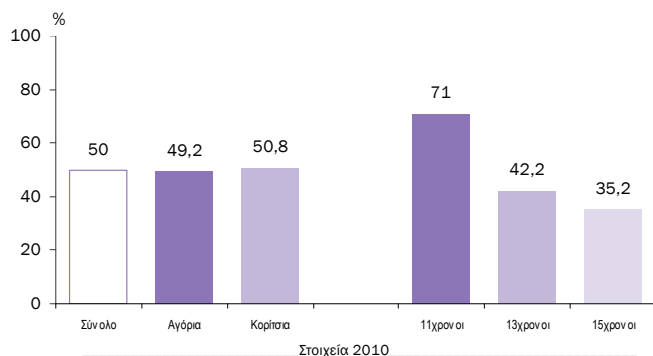
Το 2010 ποσοστό 8,5% των εφήβων αναφέρουν ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι από τις σχέσεις με τους συμμαθητές τους. Δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα, ωστόσο το ποσοστό αυτό αυξάνεται με την ηλικία: από 6,8% στους 11χρονους σε 10,5% στους 15χρονους.

Σχέσεις με καθηγητές

Οι έφηβοι μαθητές προσδιόρισαν, επίσης, το βαθμό στον οποίο συμφωνούν ή διαφωνούν με μια σειρά από προτάσεις που αφορούν τις σχέσεις τους με τους καθηγητές τους. Οι προτάσεις αφορούσαν το κατά πόσο οι μαθητές πιστεύουν ότι οι καθηγητές τους νοιάζονται και ενδιαφέρονται για αυτούς, τους δέχονται όπως είναι και κατά πόσο έχουν εμπιστοσύνη στους καθηγητές τους.

Ένας στους 2 μαθητές (50%) αναφέρει ότι είναι *ικανοποιημένος*ⁱ από τις σχέσεις με τους καθηγητές του σε παρόμοια ποσοστά αγόρια και κορίτσια. Ο βαθμός ικανοποίησης από τις σχέσεις με τους καθηγητές μειώνεται με την ηλικία, από 71% στους 11χρονους, σε 42,2% και 35,2% αντίστοιχα στους 13χρονους και 15χρονους (Γράφημα 6).

Γράφημα 6: Έφηβοι που είναι ικανοποιημένοι από τις σχέσεις με τους καθηγητές τους (%)

ⁱ Οι έφηβοι απάντησαν ότι «συμφωνούν» ή «συμφωνούν πολύ» με τουλάχιστον 3 από τις 4 προτάσεις.

Ένας στους 11 εφήβους (9%) δεν είναι καθόλου ικανοποιημένος από τη σχέση του με τους καθηγητές του, σε υψηλότερο ποσοστό τα αγόρια (10,8%) συγκριτικά με τα κορίτσια (7,2%) και οι 15χρονοι (14,1%) συγκριτικά με τους 13χρονους (10,2%) και τους 11χρονους (3,2%).

Σχολική επίδοση

Οι έφηβοι ρωτήθηκαν για το ποια είναι κατά τη γνώμη τους η άποψη των καθηγητών τους για τη σχολική τους επίδοση συγκρινόμενης με εκείνη των συμμαθητών τους. Τρεις στους 4 (76,5%) απαντούν ότι οι καθηγητές τους θεωρούν την επίδοσή τους *καλύτερη* από εκείνη των συμμαθητών τους. Η γνώμη αυτή διατυπώνεται συχνότερα από τους 11χρονους (90,1%) από ό,τι από τους 13χρονους (70,5%) ή τους 15χρονους (67,8%) και από τα κορίτσια συγκριτικά με τα αγόρια (79,7% και 73%, αντίστοιχα). Πολύ καλύτερη, συγκριτικά, επίδοση αναφέρει 1 στους 3 εφήβους (37,8%), κυρίως κορίτσια και 11χρονοι.

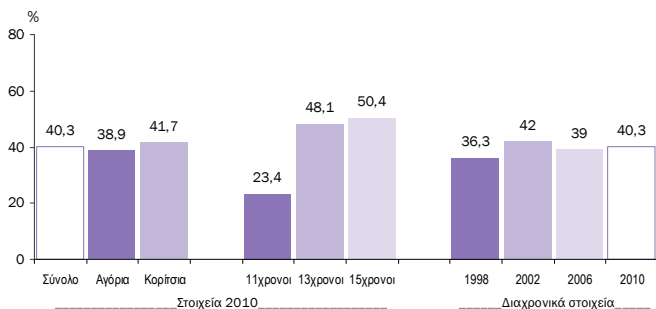
Διαχρονικά, από το 1998 στο 2010, δεν υπάρχουν σημαντικές μεταβολές στα ποσοστά των εφήβων που αναφέρουν ότι οι καθηγητές τους θεωρούν την επίδοσή τους στο σχολείο *καλύτερη* από εκείνη των συμμαθητών τους.

Το 2010, ποσοστό 3,3% των μαθητών αναφέρει ότι οι καθηγητές τους έχουν *κακή* γνώμη για την επίδοσή τους στο σχολείο. Στην ομάδα αυτή των εφήβων ανήκει σημαντικά υψηλότερο ποσοστό αγοριών (4,1%) από ό,τι κοριτσιών (2,6%), και περισσότεροι 15χρονοι (5%) και 13χρονοι (4,2%) απ' ό,τι 11χρονοι (0,9%).

Πίεση από το σχολείο

Οι μαθητές απάντησαν στην ερώτηση «Πόσο πιεσμένος νιώθεις από τη δουλειά που έχεις να κάνεις για το σχολείο;». Δύο στους 5 μαθητές (40,3%) νιώθουν *πιεσμένοι* από τη δουλειά του σχολείου. *Πιεσμένοι* νιώθουν σε παρόμοια ποσοστά τα αγόρια και τα κορίτσια και 1 στους τέσσερις 11χρονους (23,4%) έναντι 1 στους δύο 15χρονων (50,4%) και 13χρονων (48,1%) (Γράφημα 7).

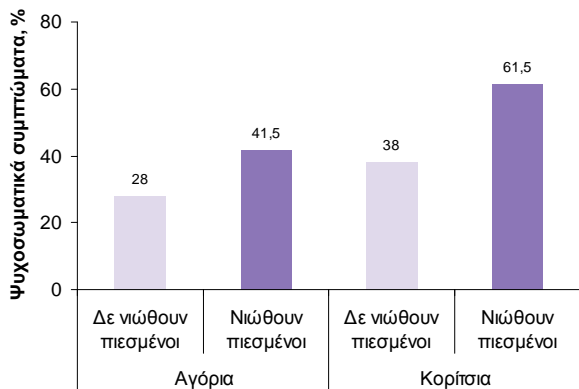
Γράφημα 7: Έφηβοι που νιώθουν πιεσμένοι από το σχολείο (%)

Διαχρονικά, συγκριτικά με το 1998, οι έφηβοι το 2010 αναφέρουν σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό ότι αισθάνονται πιεσμένοι από το σχολείο (Γράφημα 7).

Οι στρεσογόνες καταστάσεις που σχετίζονται με τη σχολική εμπειρία συνδέονται με την εκδήλωση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων στους εφήβους (βλ. Τεύχος «Η ψυχοκοινωνική υγεία των εφήβων»). Ειδικότερα, από τις στατιστικές αναλύσεις προκύπτει ότι οι έφηβοι που νιώθουν πιεσμένοιⁱ από το σχολείο εμφανίζουν ψυχοσωματικά συμπτώματαⁱⁱ (όπως νευρικότητα, θυμό και γκρίνια, ακεφιά, δυσκολία συγκέντρωσης, πονοκέφαλο, δυσκολία στον ύπνο, πόνο στη μέση, πόνο στο στομάχι και ζαλάδα) σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό από εκείνους που δεν νιώθουν πιεσμένοιⁱⁱⁱ, και αυτό ισχύει και για τα δύο φύλα (Γράφημα 8).

Γράφημα 8: Εκδήλωση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων στους εφήβους ανάλογα με την πίεση που νιώθουν από το σχολείο (%)

Απογευματινά μαθήματα

Οι έφηβοι ρωτήθηκαν για τις ώρες που κάνουν ιδιαίτερα μαθήματα ή φροντιστήριο. Οι απαντήσεις τους δείχνουν ότι κάνουν ιδιαίτερα μαθήματα/φροντιστήριο κατά μέσο όρο 8,9 ώρες την εβδομάδα, κυρίως ξένες γλώσσες (3,9 ώρες)

ⁱ Οι έφηβοι απάντησαν στη σχετική ερώτηση ότι νιώθουν «αρκετά» ή «πολύ» πιεσμένοι από το σχολείο.

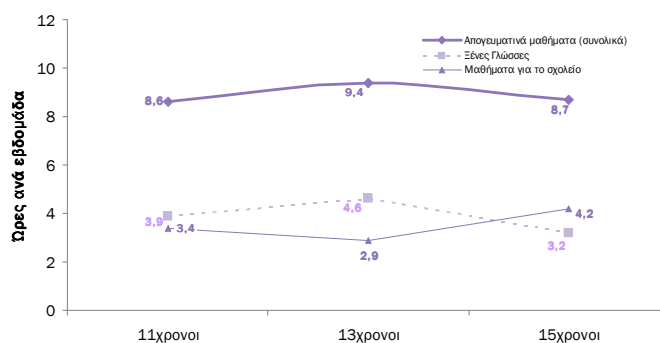
ⁱⁱ 2 ή περισσότερα συμπτώματα, τουλάχιστον 2 φορές την εβδομάδα.

ⁱⁱⁱ Οι έφηβοι απάντησαν στη σχετική ερώτηση ότι νιώθουν «λίγο» ή «καθόλου» πιεσμένοι από το σχολείο

και μαθήματα του σχολείου (3,5 ώρες). Τα αγόρια κάνουν απογευματινά μαθήματα κατά μέσο όρο μία ώρα περισσότερη (9,4 ώρες), συγκριτικά με τα κορίτσια (8,4 ώρες), ενώ δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των τριών ηλικιακών ομάδων.

Επιπλέον, ενώ στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο οι μαθητές κάνουν περισσότερες ώρες απογευματινά μαθήματα για την εκμάθηση ξένων γλωσσών και λιγότερες για τα μαθήματα του σχολείου, στο Λύκειο η κατάσταση αντιστρέφεται και οι μαθητές κάνουν περισσότερες ώρες μαθήματα για το σχολείο και λιγότερες ώρες ξένες γλώσσες.

Γράφημα 9: Ώρες που οι έφηβοι κάνουν απογευματινά μαθήματα εβδομαδιαία, ανά ηλικία

Συγκριτικά με το 2006, το 2010 οι μαθητές αναφέρουν ότι κάνουν φροντιστήριο ή ιδιαίτερα μαθήματα για το σχολείο κατά μέσο όρο μία περισσότερη ώρα.

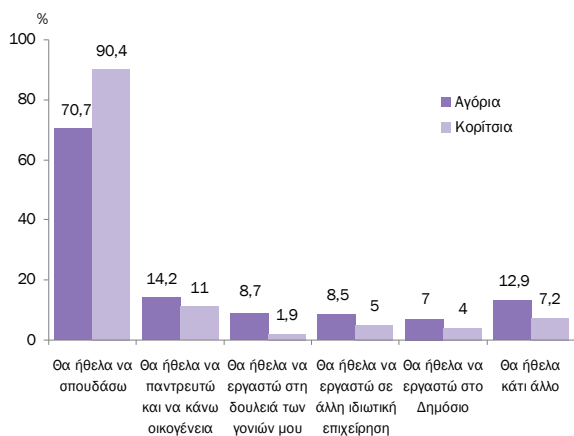
Προσδοκίες για μετά το σχολείο

Τέσσερις στους 5 εφήβους (80,9%) απαντούν σε σχετική ερώτηση ότι αμέσως μετά το σχολείο θα ήθελαν να σπουδάσουν σε πανεπιστήμιο, με τη φιλοδοξία αυτή να χαρακτηρίζει περισσότερο τα κορίτσια (90,4%) από ό,τι τα αγόρια (70,7%). Αντίθετα, περισσότερα αγόρια από ό,τι κορίτσια αναφέρουν ότι θα ήθελαν να βγουν στην αγορά εργασίας (23,8% και 10,9%, αντίστοιχα) ή να παντρευτούν και να κάνουν οικογένεια (14,2% και 11%, αντίστοιχα) (Γράφημα 10).

Όσον αφορά τις τρεις ηλικιακές ομάδες, οι 13χρονοι και οι 15χρονοι αναφέρουν σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά από τους 11χρονους μαθητές ότι μετά το σχολείο θα ήθελαν να εργαστούν είτε στο Δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα. Ακόμα, με την ηλικία των εφήβων μειώνεται το ποσοστό εκείνων που απαντούν ότι μετά το σχολείο θα ήθελαν να παντρευτούν και να κάνουν οικογένεια (από 19,7% στους 11χρονους, σε 11,3% στους 13χρονους και 6% στους 15χρονους).

Μεταξύ του 2006 και του 2010, δεν μεταβάλλονται σημαντικά οι προσδοκίες των μαθητών για τη ζωή τους μετά το σχολείο.

Γράφημα 10: Προσδοκίες των εφήβων για τη ζωή τους αμέσως μετά το σχολείο, ανά φύλο (%)

Απουσίες από το σχολείο

Οι έφηβοι ρωτήθηκαν για το πόσες φορές στη διάρκεια του προηγούμενου μήνα έχασαν κάποιο ή κάποια μαθήματα της τάξης λόγω απουσίας. Το 44,2% ανέφερε απουσία τουλάχιστον μία φορά λόγω ασθένειας, κυρίως οι 11χρονοι (48,6%).

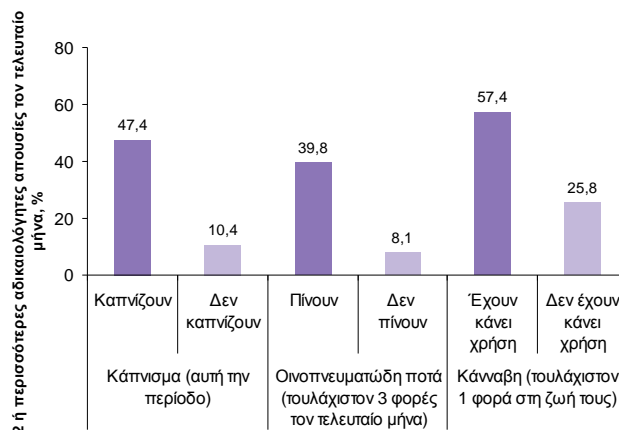
Αδικαιολόγητη απουσία («κοπάνα») τουλάχιστον μία φορά τον τελευταίο μήνα ανέφερε ένας στους 4 εφήβους (27,8%) με το ποσοστό να αυξάνεται σημαντικά με την ηλικία (5,6%, 26,8% και 52,9% για τους 11χρονους, 13χρονους και 15χρονους, αντίστοιχα). Μεταξύ των δύο φύλων, τα αγόρια αναφέρουν σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά από τα κορίτσια ότι κατά τη διάρκεια του τελευταίου μήνα έκαναν τουλάχιστον μία φορά «κοπάνα» (30,1% και 25,7%, αντίστοιχα).

Μεταξύ του 2006 και του 2010 αυξάνεται το ποσοστό εφήβων που αναφέρουν ότι έχουν κάνει «κοπάνα» τουλάχιστον μία φορά τον τελευταίο μήνα (από 24,2% το 2006 σε 27,8 το 2010).

Το 2010, ένας στους 8 εφήβους (13,6%) αναφέρει αδικαιολόγητες απουσίες τουλάχιστον δύο φορές τον τελευταίο μήνα, περισσότερα αγόρια (15,7%) από ό,τι κορίτσια (11,7%). Επίσης, οι μεγαλύτεροι μαθητές αναφέρουν σε υψηλότερα ποσοστά από τους μικρότερους αδικαιολόγητη απουσία τουλάχιστον 2 φορές τον τελευταίο μήνα (2% οι 11χρονοι, 12% οι 13χρονοι και 28% οι 15χρονοι). Μεταξύ του 2006 και του 2010 αυξάνεται το ποσοστό των εφήβων που αναφέρουν ότι έχουν κάνει «κοπάνα» τουλάχιστον δύο φορές τον τελευταίο μήνα (από 11,8% το 2006 σε 13,6 το 2010).

Από τις διασταυρώσεις στα στοιχεία της παρούσας έρευνας προκύπτει ότι, οι έφηβοι που κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (καπνίζουν, έχουν πει κάποιο οινοπνευματώδες ποτό τουλάχιστον 3 φορές τον τελευταίο μήνα ή έχουν κάνει χρήση κάνναβης) αναφέρουν αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο σε υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με αυτούς που δεν κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (Γράφημα 11).

Γράφημα 11: Αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο ανάλογα με το εάν οι έφηβοι κάνουν ή όχι χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (%)

Συμπεράσματα

Τα ευρήματα της έρευνας HBSC του 2010, συγκριτικά με εκείνα των προηγούμενων ερευνών, δείχνουν ότι οι έφηβοι στη χώρα μας αντλούν μικρότερη ικανοποίηση από το σχολείο σε σχέση με το παρελθόν. Δεν τους αρέσει ιδιαίτερα το κλίμα στην τάξη ούτε είναι πολύ ικανοποιημένοι από τη σχέση με τους συμμαθητές και τους καθηγητές τους. Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι ο υψηλός βαθμός ικανοποίησης από το σχολείο και οι θετικές σχέσεις με τους συμμαθητές και τους καθηγητές συνδέονται αφενός με την καλή επίδοση των μαθητών αφετέρου λειτουργούν ως προστατευτικοί παράγοντες για πολλές συμπεριφορές κινδύνου¹⁶⁻¹⁸ και για ψυχοκοινωνικά προβλήματα,¹⁹ η αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης στο ελληνικό σχολείο καθώς και οι παρεμβάσεις γενικότερα στο εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικότερα στο σχολείο και μέσα στην τάξη, κρίνονται ως εξαιρετικής σημασίας.

Ειδικότερα, μεγάλο ποσοστό των εφήβων αναφέρουν ότι οι συμμαθητές τους δεν είναι ευγενικοί ή πρόθυμοι να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο και πως δεν είναι ικανοποιημένοι από τη σχέση τους με τους καθηγητές τους, με σχεδόν έναν στους 4 να δηλώνει ότι δεν εμπιστεύεται τους καθηγητές του. Τα στοιχεία αυτά υπογραμμίζουν την ανάγκη ανάπτυξης παρεμβάσεων, ιδιαίτερα στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, οι οποίες θα εστιάζουν στη βελτίωση του κλίματος μέσα στην τάξη, ενισχύοντας την ποιότητα της

επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών καθώς και των μαθητών με τους καθηγητές τους.

Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ακόμα πως η ικανοποίηση που αντλούν οι μαθητές συνολικά από την εκπαιδευτική διαδικασία συνδέεται και με το βαθμό στον οποίο οι γονείς ενδιαφέρονται για τα ζητήματα του σχολείου, για την πρόοδό τους και για τα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν. Είναι επομένως σημαντικό να ενθαρρύνεται η πιο ενεργός συμμετοχή των γονιών στα θέματα που αφορούν το σχολείο, την καλή προσαρμογή των παιδιών τους στο σχολικό περιβάλλον και την ικανοποίησή τους μέσα σε αυτό.

Όσον αφορά τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις, οι έφηβοι αναφέρουν σε μεγάλο ποσοστό ότι αισθάνονται πιεσμένοι από το σχολείο. Εντούτοις στην πλειονότητά τους επιθυμούν να σπουδάσουν, κυρίως τα κορίτσια. Προφανώς, προκειμένου να πετύχουν τους ακαδημαϊκούς τους στόχους, παρακολουθούν κατά μέσο όρο 9 ώρες την εβδομάδα απογευματινά συμπληρωματικά μαθήματα (είτε ιδιαίτερα είτε σε φροντιστήριο), κάτι που περιορίζει στο ελάχιστο την ενασχόλησή τους με άλλες δραστηριότητες της επιλογής τους στον ελεύθερό τους χρόνο και αυξάνει το αίσθημα πίεσης το οποίο βιώνουν.

Σε πολλές έρευνες, όπως και στη δική μας, έχει τεκμηριωθεί πως η πίεση που νιώθουν τα παιδιά από το σχολείο συνδέεται με την εμφάνιση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων.^{20,21} Τα συμπτώματα αυτά συνιστούν έμμεση μαρτυρία της δυσαρέσκειας των μαθητών σε σχέση με το σχολικό περιβάλλον που περιγράφηκε παραπάνω. Υπογραμμίζουν την ανάγκη για την τροποποίηση του εκπαιδευτικού συστήματος έτσι ώστε αυτό να στοχεύει στην ανάπτυξη των ενδιαφερόντων και των δεξιοτήτων των μαθητών και στην προαγωγή της ψυχοκοινωνικής τους υγείας.

Τέλος, το γεγονός ότι διαχρονικά δεν παρατηρούνται σημαντικές μεταβολές στο βαθμό πίεσης που αναφέρουν ότι νιώθουν οι έφηβοι μαθητές από το σχολείο είναι ίσως ενδεικτικό, αφενός της προσήλωσης του εκπαιδευτικού συστήματος στη στεγνή συσσώρευση γνώσεων, αφετέρου της προσήλωσης της ελληνικής οικογένειας στη σχολική επιτυχία των παιδιών, την οποία θεωρεί διαβατήριο για την φοίτηση στην ανώτατη εκπαίδευση. Η τελευταία θεωρείται από πολλούς γονείς μονόδρομος για την επιτυχία στη ζωή των παιδιών τους.^{22,23}

Βιβλιογραφία

- Bond, L. et al. (2007). Social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance use, mental health, and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 40, 357.
- Samdal, O., Nutbeam, D., Wold, B., Kannas L. (1998). Achieving health and educational goals through schools-a study of the importance of the school climate and the students' satisfaction with school. *Health Education Research*, 13, 383-397.
- Samdal O., Wold B., Klepp K., Kannas L. (2000). Students' perceptions of school and their smoking and alcohol use: A cross-national study. *Addiction Research*, 8, 141-167.
- Maes L., Lievens J. (2003). Can the school make a difference? A multilevel analysis of adolescent risk and health behaviour. *Social Science & Medicine*, 56, 517-29.
- Carter M., McGee R., Taylor B., Williams S. (2007). Health outcomes in adolescence: associations with family, friends and school engagement. *Journal of Adolescence*, 30(1), 51-62.
- Gilman R., Huebner E. (2003). A review of life satisfaction research with children and adolescents. *School Psychology Quarterly*, 18, 192-205.
- Roeser, R.W., Eccles, J.S., & Sameroff, A.J. (2000). School as a context of early adolescents' academic and social emotional development: A summary of research findings. *Elementary School Journal*, 100, 443-471.
- Ravens-Sieberer, U., Freeman, J., Kokonyei, G., Thomas, C. A., & Erhart, M. (2009). School as a determinant for health outcomes – a structural equation model analysis. *Health Education*, 109 (4), 342-356.
- Demaray, M. K., Malecki, C. K., Davidson, L. M., Hodgson, K. K., Rebus, P. J. (2005). The relationship between social support and student adjustment: A longitudinal analysis. *Psychology in the Schools*, 42, 691-706.
- Reddy, R., Rhodes, J.E., & Mulhall, P. (2003). The influence of teacher support of student adjustment in the middle school years: A latent growth curve study. *Development and Psychopathology*, 15, 119-138.
- Suldo, S. M., Riley, K. & Shaffer, E. S. (2006). Academic correlates of children and adolescents' life satisfaction. *School Psychology International*, 27 (5), 567 – 582.
- Wang, M.Q., et al. (1999). Prospective social psychological factors of adolescent smoking progression. *Journal of Adolescent Health*, 24, 2-9.
- Torsheim, T., & Wold, B. (2001). School-related stress, support, and subjective health complaints among early adolescents: a multilevel approach. *Journal of Adolescence*, 24, 701-713.
- Samdal, O., Nutbeam, D., Wold, B., Kannas, L. (1998). Achieving health and educational goals through schools - A study of the importance of the school climate and the students' satisfaction with school. *Health Education Research*, 13, 383-397.
- McDade, T., et al. (2011). Adolescents' expectations for the future predict health behaviors in early adulthood. *Social Science and Medicine*, 73, 391-398.
- Roeser, R.W., Eccles, J.S., Sameroff, A.J. (2000). School as a context of early adolescents' academic and social emotional development: A summary of research findings. *Elementary School Journal*, 100, 443-471.
- Henry, K. L., & Slater, M. D. (2007). The contextual effect of school attachment on young adolescents alcohol use. *Journal of School Health*, 77, 67-74.
- Fletcher, A., Bonell, C., & Hargreaves, J. (2008). School effects on youth people's drug use: A systematic review of intervention and observational studies. *Journal of Adolescent Health*, 42, 209-220.
- Ibeziako, P., Bujoreanu, S. (2011). Approach to psychosomatic illness in adolescents. *Current Opinion in Pediatrics*, 23, 4, 384-389.
- Hjern, A., Alfvén, G., Östberg, V. (2008). School stressors, psychological complaints and psychosomatic pain. *Acta Paediatrica*, 97, 112-117.

21. Modin, B., Östberg, V. (2009). School climate and psychosomatic health: a multilevel analysis, *School Effectiveness and School Improvement*, 20(4), 433-55.
22. Lazaratu, H., Dikeos, D.G., Anagnostopoulos, D.C., Soldatos, C.R. (2010). Depressive symptomatology in High School Students: the role of age, gender and academic pressure. *Community Mental Health Journal*, 46, 289-295.
23. Flouris, G., Calogiannakis-Hourdakis, P., Spiridakis, J., Campbell, J. R. (1994). Tradition and socio-economic status are Greek keys to academic success. *International Journal of Educational Research*, 21 (7), 705-712.

Έρευνα HBSC/WHO για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών

Η «Έρευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών» διεξάγεται στο πλαίσιο του διεθνούς προγράμματος «Health Behaviour in School-Aged Children» (HBSC, www.hbsc.org) υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Η έρευνα επαναλαμβάνεται ανά τετραετία σε περισσότερες από 40 χώρες παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες για τον τρόπο ζωής των εφήβων και τους κινδύνους που απειλούν την υγεία τους. Οι πληροφορίες αυτές κατευθύνουν τις πολιτικές πρόληψης των κρατών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα.

Στη χώρα μας το πρόγραμμα πραγματοποιείται από το ΕΠΙΨΥ από το 1998 με την επιστημονική ευθύνη της Ομοτ. Καθηγήτριας Α. Κοκκέβη.

Στην έρευνα του 2010 συμμετείχε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 4.944 μαθητών εφηβικής ηλικίας (ΣΤ΄ Δημοτικού, Β΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου) από 306 σχολικές μονάδες. Οι μαθητές απάντησαν σε ανώνυμο ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν μέσα στις τάξεις τους.

Το ΕΠΙΨΥ ευχαριστεί τους εθελοντές φοιτητές και φοιτήτριες για τη βοήθειά τους, καθώς και τα Κέντρα Πρόληψης Κοζάνης, Ρεθύμνου και Ηρακλείου Κρήτης για τη συμβολή τους στην κατάρτιση του εθνικού δείγματος.

Η διεξαγωγή της έρευνας το 2010 πραγματοποιήθηκε με τη μερική οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων και μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων.

Τα ευρήματα παρουσιάζονται συνοπτικά στα ακόλουθα θεματικά τεύχη:

1. Εξαρτησιογόνες ουσίες στην εφηβεία
2. Η οικογένεια των εφήβων
3. Διατροφή, φυσική δραστηριότητα και σωματικό βάρος στους εφήβους
4. Η ψυχοκοινωνική υγεία των εφήβων
5. Οι έφηβοι και το σχολείο
6. Ο ελεύθερος χρόνος των εφήβων
7. Χρήση Η/Υ και ίντερνετ από τους εφήβους
8. Φιλικές σχέσεις και επικοινωνία στους εφήβους
9. Έφηβοι και βία
10. Η παχυσαρκία στους εφήβους
11. Έφηβοι στην Ελλάδα και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες: Διακρατικές διαφορές

Ηλεκτρονική πρόσβαση των ευρημάτων της έρευνας στην ιστοσελίδα: www.epipsi.gr

Για βιβλιογραφική αναφορά

Κοκκέβη Α, Φωτίου Α, Σταύρου Μ, Καναβού Ε. *Οι έφηβοι και το σχολείο*. Σειρά θεματικών τευχών: Έφηβοι, Συμπεριφορές & Υγεία. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής. Αθήνα, 2011.

Πληροφορίες

Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής
 Τ.Θ. 66517 | Παπάγου | Αθήνα
 Τηλ.: 210.61.70.014
 Φαξ: 210.65.37.273
 URL: www.epipsi.gr